

בס"ד

כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש" – ההרצאות של הרב יוסף צ. בן-פורת

www.emuna.info

שיחתו השבועית של

ראש הישיבה – הרב יוסף צ. בן-פורת

"אהבה" – מהותה – וכיצד היא נוצרת

פרשת ויצא, שנת תשע"ג

חשיבות האהבה במסורת ישראל

'אהבה' – מילה נדושה הנישאת בפי הכל בוקר וערב. כולנו רוצים בה אבל בודדים מוצאים אותה, כולם משתוקקים לתת ולקבל אהבה, אולם מתאכזבים פעם אחר פעם מסיבות שונות. השאלה למה כל כך קשה להשיגה?

פורקי העול סבורים: שהם יודעים מהי 'אהבה' אולם החרדים, האהבה מהם והלאה! אמנם נכון, שהחרדים מקימים משפחות יציבות, אולם, אינם 'אוהבים'. הראיה שאין להם שירי אהבה, אף לא אחד. לעומת העולם הנכרי הרווי שירי אהבה עד בלי די. דעה קדומה זו נובעת מהנחה מוטעית על פיה המושג 'אהבה' הוא 'מוקצה מחמת מיאוס' אצל החרדים.

אולם הבה נתבונן בעובדות ונראה שכמו בתחומים אחרים הסטיגמה הנגזרת מדעות קדומות 'אין לה רגלים' וכל כולה בנויה על יסודות תוהו וטוחים, בשעה שהאמת כפי שהיא מופיעה בתורה שבכתב ובתורה שבעל-פה היא בדיוק הפוכה. האהבה היא יסוד הבית היהודי.

בפרשת ויצא (בראשית כט, יח) התורה מספרת לנו " **וַיֹּאֲהֵב יַעֲקֹב אֶת רַחֵל**" ובהמשך (כט, ל) " **וַיֹּאֲהֵב גַּם אֶת רַחֵל מִלֵּאָה**". הווי אומר, שיעקב אהב את לאה, אולם את רחל אהב יותר מאשר את לאה.

אצל יצחק נאמר (כה, סז): "וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָהּ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ".

כה אמר החכם באדם: "רָאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ וְכוּ' כִּי הוּא חֶלְקְךָ בְּחַיִּים וּבְעַמְלֶךָ אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ" (קהלת ט, ט).

ועד כדי כך החשיבו בכתובים את האהבה עד שנתנו כתר על ראשה וייקרוה יותר מכל אוצרות תבל: "מִיָּם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֱהָבָה בּוֹז וְבוֹזוֹ לוֹ" (שיר השירים ח, ז).

ובשולחן ערוך פסק הרמ"א (יו"ד סימן רמ סעיף כה בהגה): "וכן אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה, הבן אין צריך לשמוע אל האב". (והמקור הוא מתשובת מהרי"ק שורש קס"ו ס"ק ג). הרי לנו שאף אותה מצוה גדולה ועצומה מצות 'כיבוד אב ואם', שנמצאת בעשרת הדברות, 'מתכופפת' בפני רצונו של האדם לשאת בת זוג, אשר לפי דעתו הולמת אותו ולפי תחושתו יוכלו להגיע לאהבת אמת.

יתר על כן המושג 'אהבה' מופיע הן ביחס האדם לאלקים "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְהֵינֵךְ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" (דברים ו, ה) והן ביחס האדם לבן/בת הזוג. ואף כשחיפשו משל ל'אהבת האהבות' – אהבת האדם לאלקים – לא נמצא משל טוב יותר מאשר אהבת האיש לאשה! ולכן על ספר "שיר השירים", נאמר (מסכת ידים פ"ג, ה) "אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, ... שְׁאִין כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ כְּדַאי כְּיוֹם שֶׁנִּתֵּן בּוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הַפְּתוּבִים קָדְשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קָדְשׁ קְדָשִׁים" – באשר ספר זה מביע את אהבת עם ישראל לבוראו וכל כולו מדבר אודות אהבת האיש לאשה – והאשה לאיש. שכן, **זוהי האהבה הגדולה ביותר המוכרת לאדם**, אשר יכולה להוות משל לאהבת האדם לבוראו!

יש אהבה אמיתית ויש אהבה כוזבת ומזוייפת!

אולם, עלינו לברר מה משמעותו של אותו ערך אשר בשם 'אהבה' יקרא. איך מזהים אותו, איך יוצרים אותו ואיך ניתן לבדוק אם לא נמצאת לפנינו 'אהבה מזוייפת'? כשם שאנו מחפשים דרכים כיצד לבדוק אם הכסף אמיתי או מזויף, אם הזהב או היהלומים אמיתיים או מזויפים, כך עלינו לבדוק אם האהבה שמצויה בין בני זוג היא אמיתית או שמא היא מזוייפת.

הטכנולוגיה המודרנית פיתחה תכשירי מדידה רבים, הניתנים להפעלה פשוטה אף על ידי מי שאינו איש מקצוע. מכשיר, למדידת לחץ דם, למדידת רמת הסוכר בדם, בדיקת הריון וכיוצ"ב. אבל למרות כל הידע שבידינו, שאיפשר לנו לבנות חלליות המגיעות לירח ואף למאדים ולמקומות הרבה יותר מרוחקים, לא

הצליח המדע ליצור מכשיר שיהיה 'מד-אהבה', שיוכל לקבוע אם **אכן לפנינו אהבה או שמא התחזות?** ואם כן, מה עוצמתה?

ברור לכל בר-דעת עד כמה חשובה ידיעה זו. לצערנו, רבים מבין אלה שמשמיעים הצהרות אהבה באזני בת זוגם 'משקרים' ביודעין ואינם, אלא מתחזים. ישנו משל עתיק יומן, על זאב זקן שהיה רעב וניסה לטרוף כבשה למחייתו. אולם, כשהכבשים הבחינו בו מרחוק, הם ברחו מהר והוא לא יכל להדביקם. עד שבא חברו הטוב ויעץ לו: "חברי הזאב הזקן, מצא לך עור של כבש והתעטף בו, וכך תוכל לחבור לעדר הכבשים, מבלי שיבחינו שאינך בן מינם, אלא אויבם, מבקש נפשם. אז תוכל להיטמע בתוכם ולטרוף כל כבשה שתחפוץ בה!" הזאב, שמע לקול היועץ, עטה על גופו עור של כבש, וכך חדר לתוכי העדר ויכל להתקרב באופן חופשי לכל כבשה שאותה חמד, כדי לטורפה. כשנעץ את שיניו בכבשה שלידו, היא נתוודעה לפתע לעובדה, ששכנה למרות שהוא עוטה עור של כבש, הרי שאינו אלא זאב בעור של כבש! אבל אז היה כבר מאוחר מידי, לא רק שהיא לא יכלה להימלט מטפריו ושיניו של הזאב, אף להזעיק עזרה, לא היתה מסוגלת. מפני, שהזאב טרף אותה. וכך מידי יום ביומו, השיג הזאב הזקן את טרפו במהירות ובקלות, והכל מפני שהצליח להעמיד פני כבש.

באותו אופן נופלות נשים רבות קורבן לגברים העוטים 'גלימת-אוהב', ומשתמשים במילות אהבה, כששבע תועבות בליבם. וכשהאשה מגלה לאחר תקופה ארוכה את זדון ליבו, היא אחרה את המועד, מפני שהיא נפגעה באופן קשה על ידי אותו רמאי ונוכל!

אהבה נוצרת אך ורק על ידי נתינה והקרבה ולא על ידי קבלה

גאון המחשבה רבי אליהו א. דסלר זצ"ל האריך ב'קונטרס החסד' (מכתב מאלהו ח"א, עמ' 52-32) בביאור 'יסודות האהבה ודרכי יצירתה'. וכה דבריו: "הורגלנו לחשוב את ה**נתינה לתולדת האהבה**, כי לאשר יאהב האדם, ייטיב לו. אבל הסברה השניה היא, כי יאהב האדם את פרי מעשיו, בהרגישו אשר חלק מן עצמיותו בהם הוא – אם בן יהיה, אשר ילד או אימן, או חיה אשר גידל, ואם צמח אשר נטע, או אם גם מן הדומם, כמו בית אשר בנה – הנהו דבוק למעשי ידיו באהבה, כי **את עצמו ימצא בהם**. וכן הראוני מקור בדברי רבותינו זכרונם לברכה כסברה זאת השניה, כי כך שנינו במסכת דרך ארץ זוטא (פב,) "אם חפץ אתה להידבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו".

הוא טוען שאהבה איננה תוצאה של קבלת טובת הנאה של האוהב מן הנאהב, כפי שסבורים כולם, אלא, היפוכו של דבר. ה**נתינה גורמת לנותן לאהוב את המקבל**.

ככל שהנתינה תלך ותגדל, תלך ותתמשך כך גם אהבת הנותן אל המקבל תלך ותתעצם באותו יחס. **ניתן להוכיח זאת** במספר עובדות ידועות ומפורסמות:

א. ידוע שאהבת ההורים לצאצאיהם גדולה בהרבה מאהבת הילדים להורים. ואהבת האם לילדיה גדולה מאהבת האב לבניו. אילו הייתה נכונה ההנחה שהמקבל אוהב את הנותן, הרי שהילדים שקיבלו, כל כך הרבה, מן ההורים היו צריכים לאהוב אותם בעוצמה אדירה, והלוא הדבר אינו כך. הרי לנו שהסיבה שההורים אוהבים יותר היא מכיוון שהם נותנים יותר. אהבת האם לצאצאים גדולה אף משל האב, מפני שהאם נתנה להם את כל מהותה. תשעה חדשים שכן העובר בבטנה ומגופה נטל את כל החומרים לבנין גופו. לא זו בלבד, אלא שאם האמא סובלת מתת-תזונה, הרי **שלעובר זכות קדימה** בנטילת חומרי-הגלם מתוך המזון המגיע לגוף האשה. ובמקרה שהאם אינה מקבלת מספיק סידן לגוף, בהתאם לצרכי העובר, הרי מתגלה לפנינו מנגנון מדהים, שבאמצעותו העובר שולף ומוציא את הסידן מתוך עצמות ושיני אמו, התוצאה תהיה שלאחר הלידה, היא תסבול מעצמות חלשות ומשניים מתפוררות ונושרות! לכן אהבת האם לילדיה היא בלי גבולות. מכוח זה, האם שמחה יותר כשילד שלה אוכל מאשר כשהיא אוכלת. אם המזונות בבית מועטים, היא תעדיף לתיתם לילדיה מאשר לאוכלם בעצמה. לצערנו, לא אחת ראינו בפיגועי תופת רצחניים, שאמהות כיסו בגופן את ילדיהן. התוצאה הייתה שהילדים ניצלו ונשארו בחיים, ופעמים אף ללא פגע, ואילו האמהות שלמו בחייהן. הן עשו זאת מתוך מודעות למה שיהיה. הן העדיפו לאבד את חייהן, **ובמותן ציוו את החיים לילדם!** הרי לנו הוכחה מכרעת, לעצם אהבתה העצומה של האם לילדיה עבורם היא מוכנה **לתת** אף את חייה.

ב. ושמא יטען הטוען, לא היא. אין מכאן כל ראיה, זהו טבעה של האם לאהוב את ילדיה, תכונה זו נטע בקרבה בורא עולם, כדי שתטפל בהם באופן המסור ביותר. ואין אהבתה נולדת מחמת נתינתה המרובה. הרי, שבכוחנו לשוב ולבסס את העיקרון ולפרוך את טיעוני השואל.

ג. לא פעם קראנו על אמא שפגשה את בנה או בתה, לאחר נתק של חמישים שנה. דבר זה התרחש כתוצאה מכך שהילד הוסתר בזמן השואה אצל משפחה אומנת. כפי שאותה פגישה תוארה, על ידי עדי ראיה, היא הייתה קרה וצוננת כמו "מפגש דיפלומטי". היו אולי חיבוקים ונשיקות, מלאכותיים, אבל הנוכחים במקום תיארו את הפגישה, כפגישתם של אנשים זרים זה לזה. ונשאלת השאלה, הלוא זאת אם וזו בתה, למה השתנתה פגישה זאת מכל פגישה בין אם לילדיה לאחר פרידה ארוכה.

הרי לנו, **שבהעדר נתינה** של האם לילדיה **לא נוצרה אהבה**. העובדה שאותו ילד שגדל בחיק משפחה אחרת, וממנה קיבל את כל הנצרך לו לקיומו ולהתפתחותו, מנעה את התפתחות רגש אהבת האם לבנה.

ד. יכולים אנו לראות דוגמה הפוכה של אנשים אשר **מאמצים תינוק** ומגדלים אותו, הניסיון מוכיח, שהם מרגישים אליו אהבה שאינה פחותה מזו שהם חשים כלפי ילד שהם ילדו אותו. זאת מפני **שנתנו** לו את כל צרכיו, והשקיעו בו הרבה שעות עבודה, הרבה זיעה ודמעות.

ה. אנשים שמגדלים בביתם כלב, או חיית מחמד אחרת, מתחילים עם הזמן **לאהוב את הכלב**. וכשהכלב חולה, הם נמצאים בצער רב. ואם הכלב מת הם שבורים וכאובים ואף בוכים. למרות שהכלב לא נתן להם דבר מעולם. הסיבה היחידה שהם אוהבים את הכלב שלהם ולא את הכלב של השכן ולא את כלב ההפקר המהלך בחוצות, היא מפני שבכלבם הם השקיעו ממון וזמן ומשעה **שהם נתנו לו, מזון ולנינה, ואף רחצו אותו, חיסנו אותו ונתנו לו את שאר מחסורו, הם התחילו לאהוב אותו**. ואילו לכלבו של השכן הם לא נתנו מעולם דבר, על כן אין להם כלפיו שום רגש של אהבה.

ו. אפילו **ביחס לדומם** מפתח אדם רגש של אהבה. הצייר אוהב את ציוריו והגנן את גינתו. כך כל אובייקט שאדם משקיע בו, הוא אוהב אותו.

ז. החלוצים שעלו לארץ כשהייתה שוממה ובחירוף נפש עיבדו אותה, יבשו את ביצותיה, הפריחו את שיממותיה והקריבו עבורה את החיים, **אהבו את הארץ** בלב ונפש, הרבה יותר מאשר הדורות המאוחרים יותר, שקיבלו מהארץ יותר ממה שנתנו לה. הרי שוב הוכח, שהנותן אוהב את המקבל יותר מאשר המקבל את הנותן.

ח. המדרש מתאר אנשים שמתו על קידוש השם, ולא פיתחו שנאה חלילה כלפי הקב"ה אלא אדרבא, אותם יסורים שקיבלו, אותה נתינה שנתנו, כביכול, לקב"ה היא גרמה להם לאהוב את הקב"ה יותר ויותר: (וי"ר לב, א) "מה לך יוצא ליסקל? על שמלתי את בני, מה לך יוצא לישרף? על ששמרתי את השבת, מה לך יוצא ליהרג על שאכלתי מצה, מה לך לוקה בפרגול על שעשיתי סוכה, על שנטלתי לולב, על שהנחתי תפילין, על שהטלתי תכלת, על שעשיתי רצון אבא שבשמים, הה"ד (זכריה יג, ו) "וְאָמַר אֱלֹהֵינוּ מַה הַמְּכֹתֶיךָ הָאֵלֶּה?" **מכות האלה גרמו לי לאהב לאבי שבשמים!**" (וי"ר לב, א).

הנותן מושקע במקבל וחש אותו כחלק מ'האני' שלו

ובביאור עומק העניין, נרחיב במעט את דברי רבינו בקונטרס החסד: סיבת הדבר שנתנה והקרבה יוצרים אהבה כלפי המקבל, מכיוון שכל יצור בעולם הוא אגואיסטי – אנוכי – אוהב את עצמו ורק את עצמו. כל צמח, כל ענף, כל עלה דואג

לעצמו ומחפש את האור ואת האוויר הנחוץ לו. דוחף ומזיז לצדדים ולאחור כל צמח אחר העומד בדרכו. כל עץ תר בשורשיו במעמקי האדמה אחר צרכיו ואינו מתחשב כלל וכלל בשורשיו של עץ אחר. וכך גם אצל בעלי-החיים למיניהם, כל יצור אוהב את עצמו, דואג לעצמו ולא לזולתו, וטורף את שחלש ממנו. האדם, גם הוא מעצם טבעו, דואג לעצמו, כמו שניסח זאת הלל הזקן "אִם אֵין אֶנִי לִי, מִי לִי" (אבות א, יד). אולם, משעה שהוא מתחיל לתת ולהעניק לזולתו ולהשקיע בו את כוחותיו ואת זמנו, את ממונו, את דמו ואת נפשו, הרי, ככל שישקיע בו יותר הוא מזהה במקבל את ה'אני' שלו. ככל שרמת ההשקעה תלך ותגדל, גם האהבה תלך ותתעצם, כיוון שהאהבה היא תוצאה של אותה השקעה והקרבה של האוהב בנאהב. אולם למקבל, סיבה מועטת לאהוב את הנותן, זו יותר סיבה ערכית המכונה 'הכרת הטוב' ולא תוצאה מהותית כפי זו שנוצרת אצל הנותן כלפי המקבל.

זה איפה פישרו של אותו מאמר חז"ל "אם חפץ אתה להידבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו" (דא"ז, פ"ב). ככל שתשקיע יותר בהשתדלות להיטיב עם הזולת, כן תאהב אותו יותר ויותר!

אהבה פירושה אחדות רגשית ממש

השי"ת נתן לנו תורת חיים ובה הנחיות לכל מצב אפשרי בחיי אנוש, הן המצוי והשכיח והן הנדיר ביותר. ודאי וודאי על הדרך הנכונה לחיי זוגיות מושלמים מתוך אהבה ואחוה. והרי לפנינו ההנחיה המרכזית:

"עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" (בראשית ב, כד) – חייב האדם לגלות נאמנות מוחלטת ומסירות ללא גבול לבן / בת הזוג. זהו המושג של 'דְּבִק', שפירושו ללא חציצה. שללא שהאיש והאישה יהפכו לבשר אחד. והלוא, הם היו ויישארו שני בני אדם שונים.

שנים רבות תמהתי וחקרתי לפשר הביטוי "לבשר אחד". לאחר מחשבה רבה, נראה לי, שכדרכה של "תורה" – שהיא לשון הוראה והדרכה אמיתה עמוקה עומדת לפנינו.

אם אדם נדקר ברגל, מיד, אינסטינקטיבית, היד מתרוממת, הפה צועק מכאב או להזעיק עזרה כדי לטפל ברגל, השרירים מתכווצים, הלב מחיש את זרימת הדם וכל חלק מחלקי הגוף, תורם את תרומתו למען הרגל הפצועה כאילו הוא היה נפגע. זאת מכיוון, שכל הגוף הוא 'בשר אחד'. אם נראה אדם שנדקר ברגלו והוא אינו צועק, אינו מראה סימני כאב, פירושו של דבר זו אינה הרגל שלו – זו פרוטזה (רגל תותבת) או רגל משותקת.

המבחן של 'בשר אחד' – מקבל את ביטויו בכך, שכאשר העין רואה משהו נעים אזי, **כל הגוף נהנה**. האוזן שומעת צליל **וכל הגוף מגיב**. זהו 'בשר אחד'. אורגניזם אחד, **אין 'אני ואתה', יש 'אנחנו' – שלמות אחת, גוף אחד, יישות אחת!** מסופר על הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל: מעשה שהיה, אשתו סבלה ברגלה, והלכו למרפאה. כשנכנסו אל הרופא פנה אליו רבי אריה: 'דוקטור, **כואבת לנו הרגל של אשתי**'. הווי אומר **כאבה של אשתו היה גם כאבו שלו**, שכן הם היו באמת 'בשר אחד'.

"זָכַר וּנְקָבָה בְּרָאָם וַיִּבְרַךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם" (בראשית ב, ה). ודרשו חז"ל (יבמות סג, א) "כל אדם שאין לו אשה אינו אדם שנאמר זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם" - הרי לנו **שאדם הוא יצור חדש בעל 'ארבע רגליים וארבע ידיים'!** לכן בניגוד למילה "איש", שיש לה הטיה לרבים "אנשים", למילה "אדם" אין הטיה לרבים, אין מילה "אדמים", מפני שהמילה "אדם" היא ביסודה מתייחסת לרבים.

סיכום: חשיבות האהבה בחיי הזוגיות במסורת ישראל. כמצוי אצל יצחק ורבקה, יעקב רחל ולאה. יש אהבה אמיתית ויש אהבה כוזבת ומזויפת. הרב דסלר: אהבה נוצרת אך ורק על ידי נתינה והקרבה ולא על ידי קבלה. הנותן מושקע במקבל, מתחבר אליו וחש אותו כחלק מ'האני' שלו. אהבה פירושה אחדות רגשית ממש.